

## TISH KARONKALARNING INSON ORGANIZMI UCHUN ZARARLI VA QULAY TOMONLARI

*Alfraganus Universiteti, Tibbiyot fakulteti,  
Stomatologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi  
Uktamova Shaxnozabonu*

**Annotatsiya** Mazkur ilmiy maqolada tish karonkalarning (qoplamalarning) inson organizmi uchun foydali va salbiy jihatlari ilmiy nuqtai nazardan yoritilgan. Karonkalar tish estetikasi va funksiyasini tiklashda muhim vosita bo'lib, ular turli materiallardan — metall, keramika, zirkoniy va kompozitlardan tayyorlanadi. Shu materiallarning organizm bilan biologik muvofiqligi, allergik reaksiyalar, korroziya, estetik samaradorlik va xizmat muddati asosida baholanishi tahlil qilingan. Maqolada, shuningdek, stomatologik materiallarni tanlashda bemorning umumiy sog'ligi, yoshi, allergiyaviy holati va shaxsiy gigiyena odatlari hisobga olinishi kerakligi ta'kidlangan.

**Kalit so'zlar:** Tish karonkasi, stomatologik material, biologik muvofiqlik, allergik reaksiyalar, estetik stomatologiya, organizmga ta'sir.

Stomatologiyada tish karonkalarining qo'llanilishi yillar davomida ortib bormoqda. Bu qoplamalar, asosan, singan, emallari yemirilgan yoki og'ir karioz jarayonlar ta'sirida zaiflashgan tishlarni tiklashda qo'llaniladi. Bugungi kunda ularning tibbiy va estetik jihatdan samarali turlari mavjud bo'lsa-da, ba'zi hollarda sog'liq uchun salbiy ta'sir ko'rsatishi ham mumkin. Ushbu maqolada karonkalar inson organizmiga qanday ta'sir qilishini tibbiy asosda ko'rib chiqamiz. Tish karonkalarning turlari va qulay jihatlari Tish karonkalar quyidagi asosiy turlarga bo'linadi: Metall karonkalar (oltin, xrom-kobalt, nikel); Keramika karonkalar; Zirkoniy asosidagi karonkalar; Metall-keramika karonkalar; Kompozit materialli karonkalar.

Qulay tomonlari estetik ko'rinish: Keramika va zirkoniy karonkalar tabiiy tish rangiga yaqin bo'lib, estetik talablarni to'liq qondiradi.

Mustahkamlik: Metall va zirkoniy asosli karonkalar kuchli chaynash bosimlariga bardosh beradi.

Og'riqsiz qo'llanilishi: Zamonaviy anesteziya vositalari yordamida karonka o'rnatish jarayoni bemor uchun qulay kechadi. Tish funksiyalarining tiklanishi: Chaynash, talaffuz va ko'rinish normal holatga qaytadi.

Tish karonkalarning zararli jihatlari ;Allergik reaksiyalar ayrim metall karonkalar, ayniqsa nikel va kobalt asosidagilar, organizmda allergik reaksiyalar (qichishish, yallig'lanish, og'iz bo'shlig'ida toshma) chaqirishi mumkin. Biologik nozik muvofiqlik Har bir inson organizmi turli moddalarga individual sezuvchanlikka ega. Karonkalar organizm bilan mos kelmasa, uzoq muddatli yallig'lanish va immun

javob chaqiradi. Korroziya va toksik ta'sir Ayrim metall aralashmalar og'izdagi tupuk bilan reaksiyaga kirishib, metall ionlarining ajralishiga, ya'ni korroziyaga olib keladi. Bu moddalarning yutilishi orqali organizmga toksik ta'sir ko'rsatishi mumkin. Gigiyenik muammolar Yomon o'rnatilgan yoki sifatsiz karonkalar tish va milk orasida bakteriyalar yig'ilishiga olib keladi, bu esa perikoronit, gingivit yoki periodontit kabi kasalliklarni keltirib chiqaradi. Tish karonkalarni tanlashda e'tiborli jihatlar Materialning biologik xavfsizligi (sertifikatlangan va testdan o'tgan bo'lishi kerak); Bemorning sog'lig'i va allergik holati (shaxsiy tekshiruvlar asosida); Gigiyena va parvarish (to'g'ri parvarish qilinmasa, karonkalar ostida kariyes rivojlanishi mumkin); Estetik talablar (tish joylashuvi, bemorning kasb yoki ijtimoiy faolligi); Klinik tajriba (stomatolog tanlagan materialning xizmat muddati bo'yicha bilimli bo'lishi zarur).

**Xulosa:** Tish karonkalar stomatologiyada eng muhim vositalardan biri bo'lib, ular nafaqat tishning tashqi ko'rinishini tiklaydi, balki chaynash, talaffuz va o'z-o'ziga ishonchni tiklashga ham xizmat qiladi. Biroq, ularning noto'g'ri tanlanishi yoki sifatsiz o'rnatilishi sog'liq uchun jiddiy muammolar keltirib chiqarishi mumkin. Shuning uchun har bir holatda individual yondashuv va sifatli material tanlovi muhim ahamiyat kasb etadi.

#### Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shodmonov A. A., "Stomatologik materialshunoslik asoslari", Toshkent, 2020.
2. World Health Organization (WHO), "Biocompatibility of Dental Materials", Geneva, 2019.
2. Xolmirzaev Sh. R., "Og'iz bo'shlig'i kasalliklari", Samarqand, 2021.
3. IARC Monographs, "Metallic Compounds and Human Health", International Agency for Research on Cancer, 2020.
4. Gafurova Z. N., "Tish protezlashda allergik holatlar", Buxoro, 2022.